

15. Ющенко В.А. Управління валютними ризиками: навч. посібник / В.А. Ющенко, В.І. Міщенко. – К.: Знання: КОО, 1998. – 444 с.

16. Сенейко Ю.В. Управління валютними ризиками у системі банківського менеджменту / Ю.В. Сенейко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.17. – С. 314–319.

17. Свешнікова К.Т. Удосконалення системи управління валютними ризиками в комерційних банках / К.Т. Свешнікова // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2012 – №2(14). – С. 244–248.

18. Управління банківськими ризиками: навч. посібник / [Л.О. Примостка, П.М. Чуб, Г.Т. Карчева та ін.]; за заг. ред. д.е.н., проф. Л.О. Примостки. – К.: КНЕУ, 2007. – 600 с.

УДК 336.143.2

Н.В. КОРЕНЬ,

к.е.н., Національний інститут стратегічних досліджень

Напрями модернізації бюджетної політики в умовах реалізації соціально-економічних реформ в Україні

У статті проаналізовано сучасний стан бюджетної політики та концептуальні засади забезпечення її ефективності. Обґрунтовано пріоритетні завдання реформування бюджетної політики в умовах реалізації соціально-економічних реформ.

Ключові слова: економічне зростання, функції держави, бюджетна політика, бюджетна система, бюджетна безпека.

Н.В. КОРЕНЬ,

к.э.н., Национальный университет стратегических исследований

Направления модернизации бюджетной политики в условиях реализации социально-экономических реформ в Украине

В статье выполнен анализ бюджетной политики, проанализированы концептуальные принципы обеспечения ее эффективности. Обоснованы приоритетные задачи реформирования бюджетной политики в условиях реализации социально-экономических реформ.

Ключевые слова: экономический рост, функции государства, бюджетная политика, бюджетная система, бюджетная безопасность.

In the article the modern state of fiscal policy and conceptual principles of providing of her efficiency are analysed. Foreground jobs of reformation of fiscal policy are reasonable for in the conditions of realization of socio-economic reforms

Keywords: economy growing, functions of the state, fiscal policy, budgetary system, budgetary safety.

Постановка проблеми. Кризові явища та трансформаційні зрушення, що відбуваються, виявили суперечливість, неповноту і неадекватність чинних моделей державного управління, загостривши потребу в теоретичному осмисленні нових реалій та ревізії наявного методологічного і методичного забезпечення. Тому здійснювані глибокі трансформаційні процеси в економічній сфері, реалізація адміністративної реформи та модернізація системи суспільних відносин обумовлюють необхідність здійснення відповідних корегувань в системі державного управління і потребують широкого використання державою економічних інструментів та важелів регулювання відтворювальних процесів, які є визначальними для забезпечення успіху структурних реформ, спрямованих на відновлення поступального економічного зростання, модернізацію економіки держави та підвищення добробуту громадян. Крім того, кризові флуктуації світової економічної динаміки, що обумовлюють виникнення комплексу нових загроз і викликів, актуалізують потребу формування відповідних механізмів державного регулювання для подолання впливу негативних факторів та стабілізації динаміки розвитку в умовах ресурсних обмежень.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Численні проблемні питання щодо формування та реалізації бюджетної політики висвітлені у працях зарубіжних та вітчизняних вчених. Вагомий внесок у розвиток теорії податково-бюджетного регулювання, зокрема, зробили О. Конт, Е. Дюркгейм, А. Пігу, Е. Аткінсон, Дж. Кемп, А. Лаффер, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, А. Хансен та інші. Серед вагомих досліджень вітчизняних науковців у

цьому контексті вирізняються праці В. Андрущенка, С. Буковинського, В. Гейця, В. Федосова, І. Луїної, В. Мельника, Ц. Огня, В. Опаріна, В. Тропіної, І. Чугунова, С. Юрія та інших авторів. Проте, незважаючи на достатній рівень обґрунтованості в економічній літературі питань бюджетного регулювання економіки, численні проблеми забезпечення ефективності бюджетної політики у контексті досягнення позитивних показників соціально-економічного розвитку залишаються далекими від розв'язання, адже в період загострення соціально-економічних проблем надзвичайно актуальним стає питання забезпечення ефективності управління фінансовими ресурсами держави.

Метою статті є обґрунтування напрямів забезпечення ефективності бюджетної політики як вагової складової механізму державного регулювання соціальних та економічних процесів.

Виклад основного матеріалу. У сучасному інформаційному суспільстві актуалізувалася дискусія щодо формування чергового цивілізаційного циклу суспільного розвитку, здатного сформувати нові суспільно-політичні та соціально-економічні відносини як на національному, так і на наднаціональному рівнях, які можуть кардинально змінити світовий лад [1]. Євроінтеграційні процеси та посилення міжнародного, і особливо міжрегіонального співробітництва, актуалізують новий комплекс завдань, які стосуються, зокрема, спроможності влади надавати високоякісні суспільні послуги, забезпечувати конкурентоспроможність економіки та національну безпеку. Досягнення вищезазначеного є неможливим без модернізації механізму державного регулювання економічного зрос-

тання, як сукупності форм, які мають стимуляційний характер. Однією з головних форм державного регулювання економічного зростання є бюджетне регулювання, архітектоніка якого відображає побудову найбільш оптимальних співвідношень між елементами бюджетної системи, зокрема бюджетних видатків та доходів, дефіциту або профіциту бюджету, обсягу та структури державного боргу тощо.

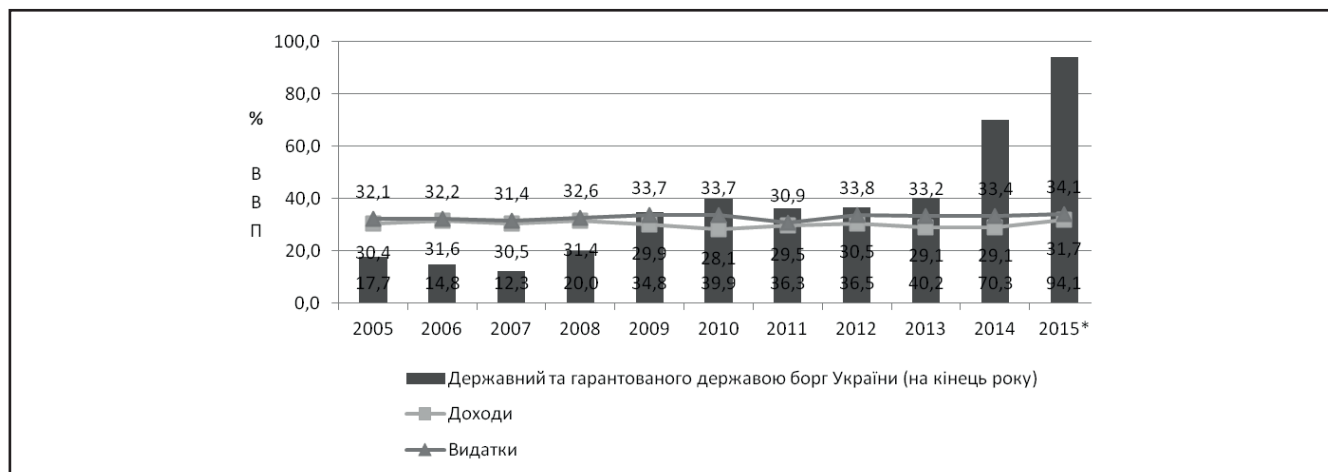
Глобалізаційні виклики, кризові явища в економіці, політичні та соціальні конфлікти, нестабільність та неефективність державних та громадських інститутів, а також внутрішні структурні трансформації виявили системну неузгодженість механізмів бюджетного регулювання соціальних та економічних процесів в Україні. Посилення дисбалансів у бюджетній сфері зумовлено зниженням ВВП і тимчасовою втратою контролю над частиною території країни у поєднанні з різким зростанням витрат бюджету, детермінованим необхідністю збільшення фінансування оборони країни та девальвацією національної валюти. Основними ризиками у бюджетній сфері залишаються: високий рівень перерозподілу ВВП через бюджетно-податкову систему, що характеризує надмірне податкове навантаження на платників податків та збереження високого рівня державних зобов'язань щодо надання суспільних благ та послуг; високий рівень дефіциту державного бюджету до ВВП при недовиконанні плану по доходах зведеного бюджету та зростанні видатків внаслідок збільшення витрат на обслуговування боргових зобов'язань, на забезпечення оборони, громадського порядку, безпеки та судової влади на тлі зниження видатків на оплату праці та соціальне забезпечення; зменшення частки капітальних видатків зведеного бюджету порівняно з поточними видатками що унеможлиблює вирішення пріоритетних завдань розвитку економіки; необхідність суттєвої бюджетної підтримки дефіциту Пенсійного фонду України; посилення централізації та неможливість органів місцевого самоврядування самостійно забезпечувати розвиток адміністративно-територіальних одиниць; фінансова незабезпеченість бюджетів органів місцевого самоврядування.

Тривалий час зберігається високий рівень перерозподілу ВВП через бюджетно-податкову систему (див. рис.). Аналізуючи динаміку основних бюджетних показників, варто відмітити, що їх незбалансованість, яка в умовах значного

зростання боргових зобов'язань держави є вагомим фактором загроз подолання негативних тенденцій.

Частка доходів зведеного бюджету в ВВП у 2014 році становила 29,1%, що засвідчило відсутність істотних змін, незважаючи на поетапне реформування податкових важелів (насамперед, зниження ставки податку на прибуток підприємств та зменшення обсягів надання податкових пільг). Податкові надходження зведеного бюджету зросли на 3,8%, що пов'язано як із податковими нововведеннями з другої половини 2014 року, так і з інфляційним чинником. Зокрема, зросли надходження від основних бюджетоутворюючих податків: на доходи фізичних осіб – на 4,2%, додану вартість – на 8,4%, а також від акцизного збору – на 23%. Водночас через суттєве погіршення фінансового стану суб'єктів господарювання значно знизилася надходження від податку на прибуток підприємств на 26,9%. Надмірне податкове навантаження негативно впливає на інвестиційний клімат у країні й ускладнює виведення економіки на траєкторію стабільного розвитку.

У 2014 році частка видатків зведеного бюджету у ВВП становила 33,4%, що свідчить про збереження високого рівня державних зобов'язань щодо надання суспільних благ та послуг. Вони зросли на 3,4%, це стало наслідком збільшення витрат на обслуговування боргових зобов'язань на 46,2%, у тому числі через девальвацію гривні, а також на забезпечення оборони – на 84,5%, громадського порядку, безпеки та судової влади – на 13,8%. Водночас знизилася видатки на оплату праці та соціальне забезпечення на 3,1% та 4,1% відповідно. Капітальні видатки також зменшилися і становили 3,8% у структурі видатків зведеного бюджету. Видатки на охорону здоров'я у зведеному бюджеті у 2014 році становили на 4,5 млрд. грн. менше, ніж у 2013 році, а видатки на освіту – на 5,4 млрд. грн. менше. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, які мали стійку тенденцію зростання в останні роки, які зросли з 20,9% у 2011 році до 28,7% у 2013 році, знизилася до 26,5%. Видатки на житлово-комунальне господарство за зведеним бюджетом зросли у 2,3 раза, що пов'язано з виділенням субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з різниці в тарифах у сумі 12423,1 млн. грн. Видатки на духовний та фізичний розвиток у зведеному бюджеті зросли на 1,4% [2].

Динаміка формування доходів та видатків зведеного бюджету і державного та гарантованого боргу України в 2005–2015* роках, % ВВП

Як доводить практика розвинених країн, оцінити ефективність бюджетного сектору, а відтак і бюджетної політики вкрай складно. Формально функціонування секторів бюджетної сфери оцінюється за витратами, але у такому випадку отриманий показник ефективності (або продуктивності) не має реального змісту, не показує, наскільки ефективно фактично використовуються бюджетні кошти, а також наскільки якісними є послуги (медичні, освітні тощо), що надаються державою. Для визначення ефективності функціонування бюджетного сектору використовуються різні способи непрямой оцінки результатів діяльності бюджетної сфери. Більшість із них ґрунтуються на використанні ключових індикаторів для кожного напрямку, які характеризують так чи інакше те, наскільки робота даного сектору бюджетної сфери досягає своєї прямої мети, тобто наскільки вона підвищує добробут суспільства, якість життя населення.

Для аналізу бюджетної політики фахівці Світового банку використовують поняття фіскального простору, під яким розуміють різницю між фактичним первинним балансом бюджету й первинним балансом бюджету, достатнім для стабілізації розміру державного боргу в довгостроковій перспективі. Позитивна різниця вказує на те, що фіскальний простір є потенційним для збільшених видатків або для більш низьких податків. Економічний зміст цього показника віддзеркалює можливість уряду збільшувати або скорочувати податки і, відповідно, збільшувати або скорочувати видатки без порушення стабільності динаміки розвитку. Для цього потрібно також виконання умови, щоб первинний профіцит бюджету відповідав стабільному коефіцієнту державного боргу протягом тривалого періоду часу.

Концептуальні засади формування фіскального простору полягають у формуванні фіскального простору стійкості (формування бюджету країни, який дозволяє уряду виділяти кошти для досягнення відповідних соціально-економічних цілей без ризиків для фінансової стійкості держави); формуванні фіскального простору розвитку (мобілізація фінансових ресурсів, які мають спрямовуватися на відповідні соціально-економічні реформи, що в результаті забезпечать сталий розвиток держави); поточному формуванні фіскального простору (наявність фінансових ресурсів для забезпечення поточних потреб у межах щорічного формування бюджету).

Світовою практикою країн із розвинутою ринковою економікою визначаються різні способи формування фіскального простору, зокрема:

- оптимізація дохідної частини бюджету;
- оптимізація видатків бюджету;
- залучення коштів на внутрішніх та зовнішніх ринках капіталів;
- отримання фінансової допомоги країн-донорів;
- використання джерел одноразових доходів (наприклад, доходи від приватизації) [3].

На нинішньому етапі першочерговими завданнями державного управління є швидке відновлення довіри до держави, її соціальної легітимності перед громадянами, здобуття довіри суспільства до політичної системи та її гравців, налагодження партнерства держави й суспільства. Потрібні практичні результати, демонстрація реального ефекту від швидких, а іноді радикальних дій уряду в економічній, безпековій, гуманітарній

та інших сферах, що забезпечить узгодженість між прийнятими стратегічних рішень щодо подолання інституційної кризи та їх усвідомленням у суспільстві, легітимізують інструменти й засоби державного управління. Успішність реалізації змін у суспільстві має відбутися на основі формування певного соціального капіталу, який становить своєрідний «запас соціальної стійкості» і стане домінуючою джерелом легітимності дій органів державної влади перед громадянським суспільством. Отже, виникає потреба в першочергових інституційних змінах і на рівні взаємодії основних політичних та економічних гравців, і на рівні відображення інтересів громадян та організацій громадянського суспільства. Оскільки змінити всі інституційні зв'язки відразу неможливо, важливим є чітке розуміння пріоритетних та почергових кроків, виконання яких дасть змогу досягти синергетичного ефекту у трансформації існуючих інституційних зв'язків. Визначення пріоритетів розвитку країни та механізмів їх забезпечення має відбуватися на засадах консолідованості громадянського суспільства. В основі суспільного діалогу мають стати засадничі принципи нових моделей суспільного, гуманітарного й економічного розвитку, які нині стали головними точками дискурсу і джерелами делегітимізації політики держави. Таким чином, серед напрямів такого суспільного діалогу могли б бути такі:

– визначення «дорожньої карти» реалізації стратегії європейської інтеграції України з чітким встановленням принципів побудови відносин із сусідніми державами, передусім вирішення конфліктних питань з Росією, а також визначенням потенційних ризиків для національної економіки та способів їх мінімізації;

– забезпечення скоординованості та спільних дій основних соціальних груп (у тому числі у регіональному вимірі) задля початку процесів інституційного оновлення, адже прямо пов'язане зі здатністю держави виробляти, пропонувати зрозумілі заходи реформ, компенсатори ризиків, що виникають, та встановлювати зв'язки між основними внутрішніми групами впливу. Отже, йдеться про певний суспільний діалог, що має вестися стосовно характеристик і способів побудови нової моделі розвитку, здатної стати точкою реконсолідації суспільства;

– збалансування фіскального навантаження та виконання державою покладених на неї функцій. Виконання функцій держави (залишається досить високим обсяг завдань у сферах зниження соціальної нерівності й забезпечення якісного середовища життя) має бути поєднане із зобов'язаннями щодо належної сплати податків за прозорими контрольованими процедурами та послідовної детінізації економіки;

– забезпечення рівності доступу до бюджетних благ та послуг, а також розвиток стимулів і для суб'єктів господарювання, і для пересічних громадян. Має бути запроваджений цільовий характер і прозорість використання бюджетних коштів із встановленням ефективного контрольно-звітного інструментарію;

– створення прозорих та системних механізмів подолання корупції, які не лише руйнуватимуть усталені корупційні схеми, а й убезпечуватимуть від відродження подібних у майбутньому;

– гарантування свободи підприємництва та конкурентності ринків. Подальша дерегуляція потребуватиме зміни механізмів регуляторної політики. Здійснення ефективної антимонопольної політики потребуватиме прийняття політичних рішень щодо обмеження привілеїв значущих фінансово-промислових груп;

– забезпечення розподілу повноваження між органами державної влади й місцевого самоврядування має відбуватися на основі виконання ними чітко визначених функцій та їх ресурсного забезпечення. Розширення можливостей реалізації регіонами власного потенціалу розвитку має супроводжуватися і збільшенням їх відповідальності за розбудову локальної інфраструктури життєдіяльності, а також має бути закріплене інституційними гарантіями дотримання балансу прав;

– впровадження європейських норм і принципів функціонування сектору безпеки і оборони, перетворення його на інструмент сили, що захищає демократичний устрій, економічний добробут громадян, мирний розвиток держави.

Зазначені базові положення мають стати підґрунтям формування стабільного фіскального простору України, який дасть змогу забезпечити розв'язання наступних важливих завдань бюджетної політики:

- удосконалення системи бюджетного менеджменту;
- структурна реформація у соціальній сфері;
- децентралізація бюджетних коштів та забезпечення розвитку всіх регіонів;
- розвиток системи інфраструктурного забезпечення;
- забезпечення умов інноваційного розвитку;
- розвиток державно–приватного партнерства.

Таким чином, в умовах ресурсних обмежень практична реалізація бюджетної політики на нинішньому етапі повинна здійснюватись шляхом підвищення результативності, ефективності та прозорості використання бюджетних коштів, а також підвищення відповідальності розпорядників за цільове використання виділених їм бюджетних ресурсів. При цьому одним із найбільш пріоритетних принципів планування бюджету повинно бути забезпечення взаємозв'язку планування державного бюджету і планування політики дій, що дасть змогу дотримуватися збалансування фінансових можливостей бюджету з потребою відповідних установ в коштах, необхідних для виконання покладених на них функцій. Сукупність цілей бюджетної політики має поєднуватися з основними принципами та цілями економічної політики. Розв'язання завдань та досягнення цілей бюджетної політики значною мірою визначається ефективністю механізму бюджетного регулювання соціальних та економічних процесів в державі [4]. Отже, його ефективність визначатиме ефективність бюджетної політики. На нашу думку, ефективність механізму бюджетного регулювання полягає у здатності забезпечення досягнення цілей державного регулювання економіки та соціальної сфери на основі максимальної реалізації бюджетних функцій на кожному етапі розвитку. Проблематика забезпечення ефективності бюджетної політики розв'язується кожною державою відповідно до вимог етапу соціально–економічного розвитку на основі визначення та забезпечення ефективності формування та використання бюджетних коштів. З огляду на зазначене ефективними та узгодженими повинні бути нормативно–правові, економічні та організаційні засоби, що є визначальними складовими механізму бюджетного регулювання. Системний вплив цих складових на формування достатнього обсягу фінансових ресурсів для виконання державних функцій, розв'язання завдань соціально–економічного розвитку, надання суспільних благ та послуг за умов забезпечення оптимального податкового навантаження і є

визначальним критерієм ефективності механізму бюджетного регулювання динаміки економічних та соціальних процесів.

Формування ефективної моделі бюджетного регулювання в умовах посткризового відновлення передбачає поєднання двох суперечливих завдань: мінімізація фіскального навантаження на економіку з метою стимулювання економічної активності та споживчого попиту і максимальне використання стимуляційного потенціалу бюджетної політики, що є традиційним засобом для світової практики антициклічного регулювання. Це обумовлює необхідність проведення в Україні низки реформ, спрямованих на вдосконалення бюджетних, міжбюджетних, податкових відносин, а також підвищення ефективності інституційних складових бюджетної системи [5].

Висновки

Світовий досвід свідчить, що загальна ефективність системи фінансового вирівнювання та бюджетного регулювання визначається не ступенем централізації або децентралізації бюджетної системи, не наявністю чи відсутністю регулюючих податків, не частками доходів та витрат центрального уряду, не обсягом і способами надання фінансової допомоги, а чітко встановленою та збалансованою системою всіх перелічених чинників. Таким чином, критерієм ефективності будь–якої моделі місцевого самоврядування повинні виступати якість та обсяг бюджетних послуг, що надаються населенню. Забезпеченню ефективності останніх сприятиме реалізація наступних заходів:

- стабілізацію фінансово–економічної ситуації в країні, забезпечення економічного зростання;
- підтримку базових галузей економіки;
- соціальний захист громадян;
- стимулювання регіонального розвитку;
- проведення інституційних та структурних реформ
- удосконалення інституційного та нормативно–правового забезпечення бюджетної системи;
- підвищення продуктивності бюджетів місцевого самоврядування;
- підвищення ефективності та оптимізації розподілу трансфертів;
- розвиток системи фінансових запозичень на місцевому рівні.

Реформування системи державного управління потребує певного часу та узгодженого механізму дій усіх його суб'єктів. Формування ефективної бюджетної системи є однією з умов успішного розвитку та забезпечення прогресивних змін. Період посткризового відновлення формує специфічні вимоги, які обумовлюють необхідність реформування усіх складових національної економічної системи, насамперед, механізму формування та реалізації бюджетної політики. Реформування її складових потребує певного часу та узгодженого механізму дій усіх його суб'єктів. Формування ефективного механізму бюджетного регулювання є однією з умов успішного розвитку та забезпечення прогресивних змін.

Список використаних джерел

1. Телешун С.О. Соціальні наслідки нового економічного порядку на початку XXI століття: міфи та реалії / С.О. Телешун // Аналітика і влада – К.: НАДУ, 2012. – №6. – 284 с.
2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України: Електрон. ресурс. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>

3. Сухарев О.С. Теория эффективности экономики / О.С. Сухарев. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 368 с.

4. Стратегічні орієнтири формування і реалізації фіскальної політики України: монографія / Під ред. А.І. Крисоватого. – Тернопіль: Вектор, 2012. – С. 230–239.

5. Амбрик Л.П. Моделирование системной поддержки экономического роста в Украине за помощью фискального инструментария [Текст] / Л.П. Амбрик // Научные записки Национального университета «Острожская академия». Серия «Экономика». – Острог: Издательство Национального университета «Острожская академия». – 2012. – Выпуск 20. – С. 53–57.

В.П. ПАВЛЕНКО,

к.е.н., здобувач, Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

Актуальні питання розробки та реалізації стратегії післякризового розвитку економіки України

Стаття присвячена проблемним питанням розробки концептуальних засад прогнозування ВВП у короткостроковому періоді на основі випереджаючих індикаторів та використання відповідних моделей для розробки державної стратегії виходу України з фінансово-економічної кризи.

Ключові слова: стратегічне планування, моделювання та прогнозування, випереджаючі індикатори, фактори зростання ВВП, державне регулювання економіки.

В.П. ПАВЛЕНКО,

к.э.н., соискатель, Научно-исследовательский экономический институт Минэкономразвития и торговли Украины

Актуальные вопросы разработки и реализации стратегии посткризисного развития экономики Украины

Статья посвящена проблемным вопросам разработки концептуальных основ прогнозирования ВВП в краткосрочном периоде на основе опережающих индикаторов и использования соответствующих моделей для разработки государственной стратегии выхода Украины из финансово-экономического кризиса.

Ключевые слова: стратегическое планирование, моделирование и прогнозирование, опережающие индикаторы, факторы роста ВВП, государственное регулирование экономики.

V. PAVLENKO,

PhD, Post-Graduate, Scientific and Research Institute of Economics at the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine

Issues of the Ukrainian Post-Crisis Strategy Development and Implementation

The article is devoted to crucial aspects of the development of the short-term GDP simulation conceptual principles on the leading indicators basis. The corresponding models that might be used for the development of the government strategy dedicated to the economic and finance crisis overcoming are provided.

Keywords: strategic planning, simulation and forecasting, key performance indicators, GDP growth factors, state regulation of the economic system.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної економіки, як будь-який процес, що бурхливо розвивається, вже два століття поспіль є стохастично-циклічним. На тлі тенденції загального розвитку (аперіодична тенденція) їй притаманні періоди прискорення («перегрівання», бум) й уповільнення (стагнація, депресія, криза). Циклічна складова як прискорення, так і уповільнення може бути подвійної якості:

1) історико-економічні відливи. Наприклад, звуження екологічної ніші людини за рахунок економічного розвитку; повернення до попереднього соціально-економічного укладу (декілька хвиль кріпацтва у Західній Європі, радянський соціалізм у Росії, «культурна революція» в Китаї тощо);

2) збереження тенденції розвитку. Наприклад, збільшення попиту на товари нової якості спричиняють економічне зростання.

Мета статті. В статті розглядаються проблемні питання розробки концептуальних засад прогнозування ВВП у короткостроковому періоді на основі випереджаючих індикаторів та використання відповідних моделей для розробки державної стратегії виходу України з фінансово-економічної кризи.

Зважаючи на це перед суб'єктом економічного прогнозування, який наважується дати календарний прогноз (як це ро-

бити, наприклад, метеослужба на відміну від частотного прогнозування землетрусів), постає питання: чи можливо у період економічного підйому визначити дату (календарний проміжок часу) початку кризи? І навпаки: чи можливо під час економічного спаду передбачити дату початку поживлення?

Оскільки економіка – явище інерційне, то переходам з одної якості до іншої передують особливі ситуації (так звані точки перегину), що заздалегідь маніфестують зміну курсу.

Під час нібито сталого підйому – це момент, за яким не вдовзі слід очікувати буму з наступним спадом.

Під час депресії – це момент, після проходження якого можна очікувати досягнення дна «кризової ями», за чим настає стадія поживлення.

Звісно, цим переліком не вичерпуються всі питання, що стосуються календарного прогнозування, але їх достатньо, щоб поставити питання щодо пошуку передвісників (індикаторів) поворотних точок розвитку.

По-перше, це відстеження (моніторинг) піків або спадів економічних (а також політичних, природних, техногенних, біологічних) явищ, які відстають по фазі розвитку від цільового (шуканого) явища.